

การถอดบทเรียนโครงการโรงเรียนปลอดบุหรี่ที่หน่วยจัดการร่วม (NODE)
ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
SCAFFOLDING OF SMOKE FREE SCHOOL PROJECT BY AYUTTHAYA
PROVINCE'S NODE, HEALTH LEARNING CENTER, THAI HEALTH
PROMOTION FOUNDATION

รัศมี ศรีนนท์

Rassamee Srinon

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ราชบุรี

Boromrajonani College of Nursing, Ratchaburi, Thailand

อุดมกฤษฏ์ ศรีนนท์

Udomkrit Srinon

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University, Thailand

เสกสรร ดีชนะเลิศ

Seksan Deechawanalert

โรงพยาบาลอุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Uthai Hospital, Pra Nakhon Sri Ayutthaya Province, Thailand

สมคิด เชาว์ช่างเหล็ก

Somkid Chaochanglek

กระทรวงวัฒนธรรม

Ministry of Culture, Thailand

ภัศพร มโนวิวัศ

Passaporn Manowiwat

บริษัท อาร์ แอนด์ อาร์ เมทัลเวิร์ค จำกัดและ บริษัท อาร์ แอนด์ อาร์ อินดัสตรี จำกัด

R & R Metal Work Co., and R & R Industry Co., , Thailand

E-mail: rassamee9985@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา การดำเนินงานโรงเรียนปลอด
บุหรี่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและการดำเนินงานโรงเรียนปลอดบุหรี่และตามชุดความรู้
เบื้องต้นสำหรับโรงเรียนปลอดบุหรี่ รูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมผสานทั้งวิจัยเชิงปริมาณ

และวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการถอดบทเรียนโครงการโรงเรียนปลอดบุหรี่ภายใต้การดำเนินงานของหน่วยจัดการร่วม Node ศูนย์เรียนรู้สุขภาพจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งเป็นการสรุปผลการดำเนินงานของโครงการจัดการดำเนินงานโครงการเป็นระยะเวลา 18 เดือน ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2561 – มีนาคม 2563 ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระยะ ระยะละ 6 เดือน ได้แก่ ระยะต้นน้ำ ระยะกลางน้ำ และระยะปลายน้ำ โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการจากโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 6 โรงเรียนแบ่งเป็น โรงเรียนขยายโอกาส โรงเรียนมัธยม โรงเรียนสังกัดเทศบาล โรงเรียนเอกชน คณะผู้วิจัยเก็บข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยคิดเป็นร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยเก็บข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลและเนื้อหาการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนทุกแห่งที่เข้าร่วมโครงการประสบความสำเร็จในการดำเนินงานโครงการ โดยไม่มีนักเรียนที่เป็นผู้สูบบุหรี่ใหม่ในโรงเรียนหลังเสร็จสิ้นการดำเนินโครงการ จากการวิจัยยังพบว่า การดำเนินโครงการของโรงเรียนนั้น ผู้บริหารและความร่วมแรงร่วมใจของทีมงานมีผลกับความสำเร็จของโครงการ อย่างไรก็ตาม จากการวิจัยครั้งนี้พบการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบๆโรงเรียนไม่มากนัก ดังนั้น งานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการส่งเสริมให้โรงเรียนขยายเครือข่ายการแก้ปัญหาเรื่องบุหรี่ร่วมกับชุมชนโดยรอบโรงเรียนมากขึ้นซึ่งจะทำให้โครงการประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนมากขึ้น

คำสำคัญ: การถอดบทเรียน, จุดจัดการกลไก, โรงเรียนปลอดบุหรี่

Abstract

This research aimed to study problems and operations of Smoke Free School Project in Ayutthaya province based on the Starter Pack of Smoke Free School Project. It involved qualitative and quantitative research methods which focused on the scaffolding of the results and summary of the project under the administration of Ayutthaya's Node, Learning Center, Thai Health Promotion Foundation which was run for 18 months from October 2018- March 2020. The project was divided into 3 phases; beginning, middle and final stages. The subjects of the study were school administrators, teachers and students from 6 schools in Ayutthaya province which were the following; 1) opportunity expansion schools; 2) secondary schools; 3) school under the ministration of municipality; and 4) private school. The researchers collected quantitative data by the questionnaire and analyzed it by percentage, mean, standard deviation (SD). For the qualitative data, the researchers collected the data by using the

semi-structure interview and analyzed it and contents of the interview in deep details. The results of the study showed that all schools that participated in the project were successful in running the project without new smokers in the schools after ending the project. From the research, it was found that regarding the project operation, school administrators and corporations from the teams affected the success of the project. However, from this study, it was found that the corporation of the communities around the schools was little. Therefore, this study suggests that there should be some promotion on the schools to extend networks of the problem solving on cigarette smoking with communities near the schools which will make the project become more successful and sustainable.

Keywords: Scaffolding, NODE, Smoke Free School Project

บทนำ

การบริโภคยาสูบหรือการสูบบุหรี่ของประชากรในประเทศไทยเป็นปัญหาที่สำคัญที่ทำให้ประเทศไทยมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นจากการบริโภคยาสูบหรือการสูบบุหรี่ และมีรายจ่ายในการดูแลสุขภาพของผู้ที่สูบบุหรี่ และผู้ที่อยู่ใกล้กับผู้สูบบุหรี่ที่เรียกว่าผู้ที่สูบบุหรี่มือสอง และบุคคลที่ได้รับผลกระทบทางสุขภาพจากผู้สูบบุหรี่ที่เรียกว่าผู้สูบบุหรี่มือสาม เนื่องจากการได้รับสารพิษมากมายที่มีในบุหรี่ส่งผลทำให้เกิดปัญหาทางสุขภาพซึ่งเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ ระบบหัวใจและหลอดเลือด และมีผลต่อสุขภาพจิตจากการที่เสพติดบุหรี่อีกด้วย ในปัจจุบันการสูบบุหรี่ในครั้งแรกจะเริ่มต้นตอนอายุน้อย ๆ หรือช่วงวัยรุ่นเนื่องจากเป็นวัยที่ซุกจุกได้ง่าย และเป็นวัยที่ต้องการทำตามเพื่อน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2560)

ศูนย์เรียนรู้สุขภาพ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จึงสนใจที่ศึกษาปัญหาดังกล่าวซึ่งเกิดขึ้นกับนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการและได้พัฒนาคู่มือและขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมตามชุดความรู้เบื้องต้นสำหรับโรงเรียนปลอดบุหรี่ (STARTER PACK FOR SMOKE FREE SCHOOL) เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานโรงเรียนปลอดบุหรี่ ในสถาบันการศึกษาที่ต่ำกว่าระดับอุดมศึกษา และนำร่องทดลองชุดคู่มือดังกล่าวใน 5 จังหวัดของประเทศไทย โดยมีจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นหนึ่งในจังหวัดที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการนำร่องทดลองชุดคู่มือ ซึ่งในจังหวัดนี้เคยมีการศึกษาของวราพร ม่วงประถม และพรเทพ รุ่งแผน ซึ่งศึกษาสภาพการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 (วราพร ม่วงประถม และพรเทพ รุ่งแผน, 2558) พบว่าภาพการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสถานศึกษามี

องค์ประกอบสำคัญในการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย หลักการ และแนวคิดปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารทั้งในด้านนโยบายการขับเคลื่อนของบุคลากรหลัก และกระบวนการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาการ

เมื่อหน่วยจัดการร่วม (Node) ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งเป็นหน่วยงานย่อยที่ได้รับการคัดเลือกให้รับทุนจากศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงได้คัดเลือกโรงเรียนในจังหวัดเพื่อทดลองใช้คู่มือและขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมตามชุดความรู้เบื้องต้นสำหรับโรงเรียนปลอดบุหรี่ (STARTER PACK FOR SMOKE FREE SCHOOL) และมีการถอดบทเรียนโครงการโรงเรียนปลอดบุหรี่ภายใต้การดำเนินงานของหน่วยจัดการร่วม Node เพื่อศึกษาสภาพปัญหา การดำเนินงานโรงเรียนปลอดบุหรี่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิธีการ ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานโรงเรียนปลอดบุหรี่และตามชุดความรู้เบื้องต้นสำหรับโรงเรียนปลอดบุหรี่โดยใช้กระบวนการวิจัยมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนั้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนในการแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ของนักเรียนและขยายเครือข่ายความร่วมมือกับภาคชุมชนในการแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ของเยาวชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและการดำเนินงานโรงเรียนปลอดบุหรี่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาการดำเนินงานโรงเรียนปลอดบุหรี่ตามชุดความรู้เบื้องต้นสำหรับโรงเรียนปลอดบุหรี่ (STARTER PACK FOR SMOKE FREE SCHOOL) ตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ตั้งแต่กระบวนการเรียนรู้ต้นน้ำคือการเรียนรู้ชุดเครื่องมือและการบริหารจัดการ กระบวนการเรียนรู้กลางน้ำ คือการนำความรู้ที่ได้ศึกษาจากชุดความรู้ไปปฏิบัติแก้ปัญหาในโรงเรียน และกระบวนการเรียนรู้ปลายน้ำ คือการถอดบทเรียนประเมินผลโครงการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ถอดบทเรียนโครงการโรงเรียนปลอดบุหรี่ของหน่วยจัดการร่วม (NODE) ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยเป็นการถอดบทเรียนกระบวนการดำเนินงานต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ โดยการใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดดังนี้

วิจัยเชิงปริมาณ

กลุ่มตัวอย่างที่เข้าในโครงการวิจัย ประกอบด้วย ผู้บริหารและครู นักเรียน และผู้ปกครอง จากโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 6 โรงเรียน โดยแบ่งตามลักษณะของโรงเรียน ดังนี้ 1) โรงเรียนขยายโอกาส จำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดพระขาว (ประชานุเคราะห์) โรงเรียนวัดสุคันธาราม (สุคันธวิทยาการ) 2) โรงเรียนมัธยม จำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนชุมชนป้อมเพชร (โรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่) โรงเรียนบางบาล (โรงเรียนมัธยมขนาดเล็ก) 3) โรงเรียนสังกัดเทศบาล จำนวน 1 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบางปะอินราชานุเคราะห์ 1 และ 4) โรงเรียนเอกชน จำนวน 1 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเอกอโยธยา ได้มาจากคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การทดสอบความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนปลอดบุหรี่ก่อนและหลังจากการอบรม เป็นการเก็บข้อมูลก่อนและหลังดำเนินโครงการระยะต้นน้ำจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารและครูซึ่งคณะกรรมการของแต่ละโรงเรียน โรงเรียนละ 6 คน รวม 36 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับโครงการโรงเรียนปลอดบุหรี่ เป็นแบบเลือกตอบซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยรวบรวมความรู้จากชุดความรู้เบื้องต้นสำหรับโรงเรียนปลอดบุหรี่ (STARTER PACK FOR SMOKE FREE SCHOOL)

ส่วนที่ 2 การสำรวจความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนและผู้ปกครองที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 6 โรงเรียน โรงเรียนละ 50 คน รวม 300 คน

เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วคณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ในรูปแบบของค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นอกจากนี้ยังมีแบบสอบถามเกี่ยวกับจำนวนนักเรียนที่เป็นผู้สูบบุหรี่เก่า ผู้สูบบุหรี่รายใหม่ของแต่ละโรงเรียน

วิจัยเชิงคุณภาพ

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์เอกสาร (Documentary analysis) ซึ่งเป็นการถอดบทเรียนการทำงานของแต่ละโรงเรียน โดยมีการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus group interview) โดยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้บริหารและครูจากโรงเรียนทั้ง 6 แห่งดังกล่าวโรงเรียนละ 2 คน รวม 12 คน โดยเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับกระบวนการทำงานและผลลัพธ์ของโครงการ โดยมีข้อคำถามจำนวน 5 ข้อ และนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปและวิเคราะห์ในรูปแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และนำเสนอข้อมูล

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาและการดำเนินงานโรงเรียนปลอดบุหรี่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หน่วยจัดการร่วม (Node) ศูนย์เรียนรู้สู่สุขภาพะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้คัดเลือกโรงเรียน จำนวน 6 โรงเรียนเข้าร่วมโครงการ เมื่อวิเคราะห์เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ พบว่า โรงเรียน จำนวน 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดพระขาว (ประชานุเคราะห์) โรงเรียนวัดสุคันธาราม (สุคันธวิทยาการ) โรงเรียนชุมชนป้อมเพชร(โรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่) โรงเรียนบางบาล และโรงเรียนบางปะอินราชานุเคราะห์ 1สถานที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ในชุมชน มีประชากรแฝง มีการดำเนินการโรงเรียนสีขาวของกระทรวงศึกษาธิการอยู่แล้วภายใต้การดำเนินการของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นการดำเนินงานเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดในโรงเรียน เมื่อสอบถามถึงจำนวนผู้สูบบุหรี่รายใหม่ และรายเก่า พบว่าแทบจะไม่มีการสูบบุหรี่ภายในโรงเรียนแต่อาจมีการสูบบุหรี่นอกโรงเรียนในที่สาธารณะในชุมชน ที่บ้านเนื่องจากเมื่อออกไปนอกโรงเรียนพบเห็นผู้ที่จบการศึกษาจากโรงเรียนไปแล้วมีการสูบบุหรี่ ทำให้เกิดการชักชวนและทดลองสูบบุหรี่ตามวัยของวัยรุ่นมักตามเพื่อน บางครอบครัวมีสมาชิกในครอบครัวสูบบุหรี่ทำให้ไม่สามารถตัดเตือนกันได้ บางครอบครัวเยาวชนต้องอาศัยอยู่กับผู้สูงอายุมักจะยินยอมให้วัยรุ่นสูบบุหรี่เพื่อป้องกันไม่ให้เยาวชนออกนอกบ้านไปกับกลุ่มเพื่อน การดูแลสอดส่องหาผู้สูบบุหรี่รายใหม่ และรายเก่าที่นคร/อาจารย์ที่เป็นครูประจำชั้น ครูฝ่ายปกครอง รวมทั้งครูทุกคนจะช่วยกันดูแล และช่วยเหลือเนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของการป้องกันการเสพยาเสพติดในโรงเรียน ผู้บริหารสูงสุดของทุกโรงเรียนเห็นความสำคัญในการดำเนินงานเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดในโรงเรียนเป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ดียังขาดการขอความร่วมมือกับชุมชนรอบๆโรงเรียนที่เป็นรูปธรรม ส่วนของโรงเรียนเอกอโยธยาซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชนนั้นภูมิทัศน์ของโรงเรียนอยู่ห่างจากชุมชน การเดินทางไป-กลับโรงเรียนต้องมีผู้ปกครองมารับหรือโดยสารรถตู้ของโรงเรียน พบว่าไม่มีผู้สูบบุหรี่รายใหม่และรายเก่าเนื่องมาจากโรงเรียนมีมาตรการเด็ดขาดในการไม่ให้มีการใช้สารเสพติดในโรงเรียนแต่อย่างไรก็ตามผู้บริหารสูงสุดและเจ้าของโรงเรียนเห็นความสำคัญในการดำเนินงานเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดในโรงเรียนจึงยินดีเข้าร่วมโครงการเป็นอย่างดี

2.การดำเนินงานโรงเรียนปลอดบุหรี่ตามชุดความรู้เบื้องต้นสำหรับโรงเรียนปลอดบุหรี่ (STARTER PACK FOR SMOKE FREE SCHOOL) ตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันตั้งแต่กระบวนการเรียนรู้ต้นน้ำคือการเรียนรู้ชุดเครื่องมือและการบริหารจัดการ กระบวนการเรียนรู้ กลางน้ำ คือการนำความรู้ที่ได้ศึกษาจากชุดความรู้ไปปฏิบัติแก้ปัญหาในโรงเรียน และกระบวนการเรียนรู้ปลายน้ำ คือการถอดบทเรียนประเมินผลโครงการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การถอดบทเรียนกระบวนการการดำเนินงานต้นน้ำ

หน่วยจัดการร่วม (Node) ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันตั้งแต่กระบวนการเรียนรู้ต้นน้ำระหว่างเดือนตุลาคม 2561- มีนาคม 2562 คือการเรียนรู้ชุดเครื่องมือและการบริหารจัดการ ซึ่งวันที่ 10 ตุลาคม 2561หน่วยจัดการร่วม (Node) ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้จัดให้มีจัดประชุมคณะทำงานเพื่อวางแผนในการดำเนินงานและเดือนพฤศจิกายน 2561 ได้จัดประชุมตัวแทนแต่ละโรงเรียนเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการและมอบสื่อชุดความรู้เบื้องต้นสำหรับโรงเรียนปลอดบุหรี่ (STARTER PACK FOR SMOKE FREE SCHOOL) ซึ่งพัฒนาโดยศูนย์การเรียนรู้สุขภาวะ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ให้แต่ละโรงเรียน และมีการทำการจัดให้ตัวแทนแต่ละโรงเรียนทำแบบทดสอบก่อนการอบรม (Pretest) แบบมีตัวเลือกจำนวน 20 ข้อพบว่าคะแนนสูงสุด 16 คะแนน คะแนนต่ำสุด 7 คะแนนคะแนนเฉลี่ย 12.71 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.30 คะแนน ในระยะต้นน้ำการเรียนรู้เกี่ยวกับชุดความรู้และการดำเนินงานเบื้องต้นสำหรับโรงเรียนปลอดบุหรี่ (STARTER PACK FOR SMOKE FREE SCHOOL) จำนวน 6 ครั้ง ระหว่างเดือนตุลาคม 2561- มีนาคม 2562 โดยมีวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิหลักจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ราชบุรี จำนวน 1 ท่าน และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จำนวน 1 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิและปรึกษาของโครงการจำนวน 3 ท่าน ที่คอยให้คำแนะนำชี้แนะ ในการอบรมดังกล่าว ทำให้ตัวแทนของแต่ละโรงเรียนได้เรียนรู้แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนปลอดบุหรี่ 7 มาตรการตามชุดความรู้เบื้องต้นสำหรับโรงเรียนปลอดบุหรี่ (STARTER PACK FOR SMOKE FREE SCHOOL) ดังนี้ 1) การมีนโยบายโรงเรียนปลอดบุหรี่ 2) การบริหารจัดการเพื่อโรงเรียนปลอดบุหรี่ 3) การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อ “โรงเรียนปลอดบุหรี่” 4) การสอดแทรกเรื่องบุหรี่ในการเรียนการสอนและกิจกรรมนอกหลักสูตร 5) การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการขับเคลื่อนโรงเรียนปลอดบุหรี่ 6) การดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่ให้สูบบุหรี่ 7) การมีกิจกรรมร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ในการดำเนินงานระยะต้นน้ำหน่วยจัดการร่วม (Node) ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ีมาตรการผู้เข้าร่วมโครงการสะท้อนว่ามีความสำคัญ และทำให้เข้าใจเจตนารมณ์ของแต่ละมาตรการอย่างลึกซึ้ง เห็นผลลัพธ์ก่อนลงมือทำ มีคณะร่วมกันทำอย่างเป็นระบบนำความรู้ที่เกิดจากการอบรมมาสร้างแนวทางในการดำเนินการของแต่ละโรงเรียนเพื่อให้สอดคล้องตามบริบทของโรงเรียน และที่สำคัญต้องทำงานร่วมกันเป็นทีม ต้องค้นหานักเรียนที่กลุ่มเสี่ยงที่จะสูบบุหรี่หรือนักสูบบุหรี่ใหม่ และปกป้องกลุ่มนักเรียนที่แหล่งข้อมูลให้ได้รับความปลอดภัย พร้อมทั้งมีการช่วยเหลือนักเรียนที่มีการสูบบุหรี่อยู่เดิม (กลุ่มเสพ) ในกลุ่มเสพบุหรี่รายเก่าซึ่งพบว่าทั้ง 5 โรงเรียนที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการมีผู้เสพรายเก่าอยู่แล้ว บางรายอยู่ระหว่างการดูแลช่วยเหลือของทางโรงเรียน คณะทำงานได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ถ้าเป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนระดับชั้นอนุบาลและประถมศึกษา ยิ่งต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันเรื่อง

บุหรี่ไว้ตั้งแต่เนิ่น ๆ เป็นการตัดไฟแต่ต้นลม ไม่ต้องรอให้เกิดปัญหาขึ้นแล้วจึงตามแก้ไขแต่ในความเป็นจริงนั้นบุหรี่ยุคกับยาเสพติดชนิดอื่นมีความแตกต่างกันอย่างมากและเยาวชนมีโอกาที่จะเป็นเหยื่อในการที่จะในการตลาดของยาสูบได้มากเนื่องจากมีโอกาสคล้อยตามเพื่อน มีโอกาสที่จะสูบบุหรี่ได้ง่ายนำไปสู่การติดยาเสพติดอื่นได้ในช่วงเดือนมีนาคม 2562 NODE จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนรู้ระหว่างพื้นที่ และได้มีการจัดการทวนสอบความรู้เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนปลอดบุหรี่ 7 มาตรการตามชุดความรู้เบื้องต้นสำหรับโรงเรียนปลอดบุหรี่ (STARTER PACK FOR SMOKE FREE SCHOOL) ส่วนผลลัพธ์การทดสอบหลังการอบรม คะแนนสูงสุด 19 คะแนน คะแนนต่ำสุด 12 คะแนน คะแนนเฉลี่ย 14.67 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .58 คะแนน ซึ่งจะเห็นได้ว่าคณะทำงานทุกคนมีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการโรงเรียนปลอดบุหรี่เพิ่มขึ้น ทุกคนได้คะแนนเท่ากับหรือมากกว่า ร้อยละ 60 และคะแนนเฉลี่ยมากกว่าคะแนนเฉลี่ย นอกจากนี้จะพบว่าในระยะต้นน้ำทุกโรงเรียนได้มีการจัดตั้งคณะทำงานโรงเรียนปลอดบุหรี่โดยมีผู้อำนวยการเป็นประธาน และมีการประกาศนโยบายโรงเรียนปลอดบุหรี่พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์นโยบายของโรงเรียนปลอดบุหรี่ไปในทุกช่องทาง เช่น เว็บไซต์ของโรงเรียน หน้าเสาธงตอนเคารพธงชาติ สายตามสายของโรงเรียน กลุ่มไลน์ครูและผู้ปกครอง รวมทั้งมีการขยายผลไปยังครอบครัวและชุมชน การอบรมในแต่ละเดือนช่วง 6 เดือนแรกทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการนำเสนอข้อมูลแต่ละโรงเรียนที่มีอยู่ และนำความรู้ที่เกิดจากการอบรมมาสร้างแนวทางในการดำเนินการของแต่ละโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้องตามบริบท ทำให้มีโอกาสพูดคุย ซักถามซึ่งกันและกัน การทำงานต้องทำวันหยุด ซึ่งทุกคนที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญมาก ทำให้งานเกิดขึ้นได้และมาอบรมตามเวลาที่มีการประชุม รวมทั้งร่วมกันนอกรอบเพื่อเตรียมงานก่อนมาประชุม เมื่อมาร่วมประชุมแล้วก็กลับไปแจ้งให้ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานทราบเพื่อวางแผนการดำเนินงานต่อไป ในการดำเนินการกระบวนการเรียนรู้ต้นน้ำหน่วยจัดการร่วม (Node) ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้มีการออกแบบสำรวจการดำเนินงานโรงเรียนตาม 7 มาตรการ การดำเนินงานโรงเรียนปลอดบุหรี่เพื่อให้แต่ละโรงเรียนสำรวจสถานะของโรงเรียนด้วย

2.2. การถอดบทเรียนกระบวนการดำเนินงานกลางน้ำ

หน่วยจัดการร่วม (Node) ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีกระบวนการดำเนินงานกลางน้ำของโครงการโรงเรียนปลอดบุหรี่ ระหว่างเดือนเมษายน – กันยายน 2563 คือเป็นการดำเนินงานของโครงการโรงเรียนปลอดบุหรี่โดยดำเนินการแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนปลอดบุหรี่ 7 มาตรการตามชุดความรู้เบื้องต้นสำหรับโรงเรียนปลอดบุหรี่ (STARTER PACK FOR SMOKE FREE SCHOOL) ได้มีการตรวจเยี่ยมโรงเรียนทุกเดือนเพื่อติดตามและให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน และมีการจัดเวทีถอดบทเรียนและติดตามความก้าวหน้าโครงการครั้งที่ 1 ในวันเสาร์ ที่ 23 พฤศจิกายน 2562 ณ โรงแรมอยุธยา ริเวอร์วิวเพลส ถนนอุทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในการถอด

บทเรียนครั้งนี้ คณะผู้ดำเนินงานโครงการได้ตั้งคำถามกับผู้เข้าร่วมโครงการทุกพื้นที่เพื่อช่วยกันสรุปบทเรียนที่ได้จากการดำเนินงานโครงการโดยมีวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิประจำโครงการ คือ ดร.รัศมี ศรีนนท์ เป็นผู้นำการสรุปการเรียนรู้ของโรงเรียน และนางสาวอภิชา ศรีงามเป็นผู้นำบันทึกรายงานการประชุม โดยโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีทั้งหมด 6 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนชุมชนป้อมเพชร โรงเรียนวัดพระขาว โรงเรียนบางบาล โรงเรียนวัดสุคันธาราม โรงเรียนบางปะอินราชานุเคราะห์ โรงเรียนเอกอโยธยา ซึ่งตัวแทนของโรงเรียนแต่ละโรงเรียนได้ร่วมกันสะท้อนคิดการดำเนินงานโครงการ ดังต่อไปนี้

2.2.1 ความคิดเห็นต่อชุดความรู้แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนปลอดบุหรี่ 7 มาตรการตามชุดความรู้เบื้องต้นสำหรับโรงเรียนปลอดบุหรี่ (STARTER PACK FOR SMOKE FREE SCHOOL) พบว่าเนื้อหาในสื่อยังไม่เหมาะสมกับเด็กมัธยม เนื้อหาว่างเกินไป ตัวหนังสือมากเกินไปทำให้ไม่น่าสนใจ ต้องใช้เวลาในการอ่านมาก และอ่านหลายเล่มจึงจะทำความเข้าใจได้/ไม่โดนใจ เนื้อหาในสื่อไม่โดนใจเยาวชน ไม่มีความน่ากลัวของพิษภัยยาสูบเท่าไรนัก เมื่อนำมาใช้ยากที่จะทำให้ผู้สูบบุหรี่ละ เลิก และเปลี่ยนพฤติกรรมได้ การออกแบบสื่อควรออกแบบสื่อให้น่าสนใจ เห็นภาพชัดเจน หรือใช้คลิปวิดีโอที่น่าสนใจจะดีกว่า ชุดความรู้ที่ใช้ควรเป็นชุดที่สั้นๆ อ่านจับใจความง่าย และกระชับใจผู้อ่าน กล่องชุดความรู้ไม่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละโรงเรียน ชุดคู่มือแจกน้อยเกินไป แจกเพียงโรงเรียนละชุดเท่านั้นทำให้ไม่เพียงพอสำหรับการอ่านเมื่อต้องอ่านพร้อมๆ กัน ดังนั้น คณะทำงานมีข้อเสนอแนะการพัฒนาปรับปรุงชุดความรู้ให้เหมาะสมกับเยาวชนและใช้สื่อที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ เพิ่มการรณรงค์ให้ผู้ปกครองดูแลสุขภาพผู้สูบบุหรี่ให้ชัดเจนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานได้ชัดเจนขึ้น และได้ความร่วมมือจากผู้ปกครอง ควรมีการจัดทำสื่อเป็น Application เพื่ออำนวยความสะดวกเข้าถึง

2.2.2 การนำแต่ละมาตรการไปใช้ในแต่ละโรงเรียน คณะทำงานที่เป็นตัวแทนของโรงเรียนสะท้อนการนำแต่ละมาตรการไปใช้ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.2.2.1 การมีนโยบายโรงเรียนปลอดบุหรี่ ทำให้มีตัวกำหนดทิศทางการดำเนินงานของโรงเรียน และเป็นการกระตุ้นให้เกิดพลัง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้ปกครองนักเรียน และมีการที่จะขับเคลื่อนงานเพื่อโรงเรียนปลอดบุหรี่อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ละโรงเรียนจึงควรกำหนดนโยบายโรงเรียนปลอดบุหรี่เป็นของตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและบริบทของโรงเรียน ดังนั้น ทุกโรงเรียนจะมีการประกาศนโยบายเป็นลายลักษณ์อักษรทุกช่องทาง เช่น ทำป้ายไว้นิเทศหน้าโรงเรียน ประกาศทางเว็บไซต์ ประกาศหน้าเสาธง

2.2.2.2 การบริหารจัดการเพื่อโรงเรียนปลอดบุหรี่ ซึ่งการขับเคลื่อนงานโรงเรียนปลอดบุหรี่ให้มีประสิทธิภาพจะต้องได้รับความร่วมมือจากบุคลากรของโรงเรียนทุกคน ดังนั้น การบริหารจัดการจึงเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อให้บุคลากรทุก

คนเข้าใจแนวทางการดำเนินงานและมีส่วนร่วมในการช่วยคิดวางแผนและดำเนินการในส่วนที่สามารถทำได้ ดังนั้น ทุกโรงเรียนจะมีคณะกรรมการในการดำเนินงานซึ่งประกอบด้วยผู้อำนวยการ อาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักเรียน และคณะกรรมการจะมีการประชุมเป็นประจำ เพราะการขับเคลื่อนตามแนวทางจะไม่ใช้กิจกรรมที่ทำครั้งเดียวแล้วจบ หรือทำปีละครั้ง แต่เป็นงานที่ต้องขับเคลื่อนตลอดทั้งปี และคณะกรรมการมีการรายงานให้ผู้บริหารทราบเป็นระยะๆ จะช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจในการสนับสนุนสิ่งต่าง ๆ ที่คณะกรรมการร้องขอได้ง่ายขึ้น และการรายงานผลหรือรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงานในที่ประชุมคุณครูจะช่วยให้คุณครูท่านอื่น ๆ รู้สึกร่วมเป็นเจ้าของงาน การขอความช่วยเหลือเมื่อคราวจำเป็นจะง่ายขึ้น

2.2.2.3 การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อ “โรงเรียนปลอดบุหรี่”

เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่ปลอดบุหรี่มีอิทธิพลต่อค่านิยมไม่สูบบุหรี่ของนักเรียน เพราะนักเรียนใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในโรงเรียน จะค่อย ๆ ซึมซับบรรยากาศของการที่สังคมไม่ยอมรับการสูบบุหรี่ การที่นักเรียนเติบโตมาในสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการสูบบุหรี่ จะทำให้เห็นว่าการสูบบุหรี่เป็นเรื่องผิดปกติ รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดบุหรี่ยังทำให้ผู้สูบบุหรี่ต้องละอายใจทุกครั้งหากจะหยิบบุหรี่ยื่นมาสูบบนบริเวณโรงเรียน และยังมีพระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ. 2535 กำหนดชัดเจนว่าเจ้าของสถานที่ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นเขตปลอดบุหรี่ ซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาอันหมายถึงผู้อำนวยการ จะต้องดำเนินการจัดให้โรงเรียนเป็นเขตปลอดบุหรี่ หากไม่ดำเนินการมีโทษปรับไม่เกิน 20,000 บาท ดังนั้น ทุกโรงเรียนจะมีการติดป้ายประกาศโรงเรียนเป็นเขตปลอดบุหรี่ยังตามกฎหมายให้เห็นเด่นชัดทุกประตูทางเข้าออกโรงเรียน ตามอาคารเรียน ตามห้องน้ำ และสถานที่อื่นๆตามที่โรงเรียนเห็นเหมาะสมมีการ QR Code เกี่ยวกับโทษและพิษภัยของบุหรี่บริเวณอาคารต่าง ๆ ในโรงเรียน

2.2.2.4 การสอดแทรกเรื่องบุหรี่ในการเรียนการสอนและ

กิจกรรมนอกหลักสูตร เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดนักสูบหน้าใหม่ขึ้น สร้างภูมิคุ้มกันเรื่องบุหรี่ให้กับนักเรียน เพื่อทำให้นักเรียนยืนยันว่าจะไม่สูบบุหรี่ไม่ว่าจะตกอยู่ในสถานการณ์แบบใด และให้นักเรียนได้ตระหนักว่าเรื่องบุหรี่ที่นักเรียนควรรู้ และกระบวนการเรียนรู้มีส่วนร่วม ดังนั้น ในแต่ละโรงเรียนจะมีการจัดกิจกรรมการสอดแทรกเรื่องบุหรี่ในการเรียนการสอนและกิจกรรมนอกหลักสูตร โดยมีการสอดแทรกในการจัดการเรียนมีการสอดแทรกในวิชาวิทยาศาสตร์ มีการทำงานทดลองให้นักเรียนดู บอกเกี่ยวกับพิษภัยของบุหรี่ ส่วนวิชากลุ่มการทำงานอาชีพ/เทคโนโลยี สำหรับนักเรียนมัธยมปลาย มีการทำหนังสือเกี่ยวกับบุหรี่ ครูผู้สอนจะทำแผนการสอนที่สามารถ scan QR code ได้ ส่วนกิจกรรมนอกหลักสูตร จัดให้มีการนำเรื่องบุหรี่เข้ามาใช้การทำกิจกรรมกีฬา กิจกรรมรักการอ่าน ดนตรีไทยและดนตรีสากลซึ่งทำวงดนตรีลูกทุ่งของโรงเรียนไปประกวดได้รางวัลระดับเพชร รางวัลชนะเลิศโรงเรียนด้านยาเสพติด

2.2.2.5 การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการขับเคลื่อน

โรงเรียนปลอดบุหรี่ โดยนักเรียนเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม และนักเรียนโอกาสให้เข้าร่วมเป็น

คณะทำงานในการขับเคลื่อนโรงเรียนปลอดบุหรี่ ซึ่งมีนักเรียนจะมีการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจะทำให้ให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้เรื่องบุหรี่สร้างความตระหนักและซึมซับค่านิยมการไม่สูบบุหรี่ไปในตัว นักเรียนคือพลังสำคัญที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความคิดสร้างสรรค์และพลังกำลัง ซึ่งจะทำให้การขับเคลื่อนงานโรงเรียนปลอดบุหรี่เป็นไปอย่างรวดเร็วและมีสีสันน่าสนใจ ดังนั้นแต่ละโรงเรียนจะกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วมแล้วแต่ปรับเน้นให้ความรู้กับครู นักเรียน และผู้ปกครอง มีกิจกรรมที่สอนน้อง โดยพี่โตจะสอนเรื่องบุหรีกับน้อง ใช้กิจกรรมแกนนำลูกเสือ

2.2.2.6 การดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่ให้สูบบุหรี โรงเรียนจะมีมาตรการรองรับในการช่วยให้นักเรียนกลุ่มที่สูบบุหรีได้ โดยให้เข้ามามีการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนและแจ้งผู้ปกครอง ให้ครูประจำชั้นดูแลอย่างใกล้ชิด ดังนั้น ทางโรงเรียนจะพบว่าเมื่อกลุ่มที่สูบบุหรีและกลุ่มเสี่ยงเข้าร่วมโครงการทางโรงเรียนแล้วพบว่านักเรียนจะไม่มีการสูบบุหรีแล้วในโรงเรียนแน่นอน

2.2.2.7 การมีกิจกรรมร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนจะมีดำเนินงานโรงเรียนปลอดบุหรีโดยจัดกิจกรรมทั้งภายในโรงเรียนและในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนปลอดบุหรีควบคู่กันไป ซึ่งโรงเรียนส่วนใหญ่กำลังวางแผนหรือกำลังดำเนินการมาตรการที่ 7 และมีบางโรงเรียน เช่น โรงเรียนบางบาลมีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน มีการขยายแนวร่วมไปยังโรงเรียนที่ใกล้เคียง ได้แก่ โรงเรียนวัดโบสถ์ มีครูและแกนนำนักเรียนไปให้ความรู้เกี่ยวกับโทษพิษภัยของบุหรี เป็นการเตรียมความพร้อมนักเรียนก่อนเข้าเรียน ซึ่งได้ผลดี โรงเรียนบางปะอินราชานุเคราะห์กำลังขยายผลไปยังสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ดังนั้น โดยภาพรวมทั้ง 6 โรงเรียน มีทั้งดำเนินการทั้ง 7 มาตรการแล้ว แต่ไม่สมบูรณ์เนื่องจากมีการปรับให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนตนเอง แต่ส่วนใหญ่กำลังวางแผนหรือกำลังดำเนินการมาตรการที่ 7 อยู่ การขอความร่วมมือจากร้านค้าในชุมชน บางครั้งค่อนข้างลำบากใจ มีความเกรงใจเพราะเป็นญาติของครูในโรงเรียน อีกทั้งครูที่ทำงานมีภาระงานในการสอนมากทำให้การจัดสรรเวลาในการทำงานไม่ลงตัวแต่อย่างไรก็ตามทุกคนก็มุ่งมั่นในการทำงานโรงเรียนปลอดบุหรี

2.2.3 ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินการในแต่ละมาตรการ มีรายละเอียด ดังนี้

2.2.3.1 ผู้บริหาร เมื่อผู้บริหารสูงสุดได้รับรู้เกี่ยวกับการดำเนินการโครงการโรงเรียนปลอดบุหรีแล้วทำให้เกิดการประกาศนโยบายโรงเรียนปลอดบุหรีได้รวดเร็ว สามารถจัดตั้งคณะทำงานได้สมบูรณ์ ได้รับการสนับสนุนกิจกรรมต่างในการดำเนินการแต่ละมาตรการ

2.2.3.2 การให้ความร่วมมือของบุคลากรและนักเรียน เมื่อได้รับความร่วมมือจากผู้บริหาร ครู และนักเรียนทำให้การจัดกิจกรรมต่างๆสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เช่น ครูประจำชั้นช่วยคัดกรองผู้ที่ติดบุหรีหรือกลุ่มเสี่ยง นักเรียนเข้าร่วมเป็นคณะทำงาน

และ เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่ทางโรงเรียนจัดให้ทั้งในและนอกหลักสูตร มีการรณรงค์วันงดสูบบุหรี่โลก 31 พ.ค.62

2.2.3.3 งบประมาณสนับสนุน จาก สสส.ทำให้ทางโรงเรียนมีเงินในการจัดกิจกรรมต่างๆที่สอดคล้องกับโรงเรียนปลอดบุหรี่ได้ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมวิชาการ กิจกรรมกีฬา และดนตรี

2.2.3.4 กำลังใจจากทุกภาคส่วนในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารโรงเรียนคณะทำงานของ NODE และคณะทำงานด้วยกัน ทำให้คณะทำงานมีกำลังใจในการทำงานแม้ว่าจำเป็นต้องทำงานนอกเวลาตอนพักเที่ยง ตอนหลังเลิกเรียน แม้กระทั่งในวันหยุดที่ต้องประชุมช่วงหกเดือนแรก

2.2.3.5 การมีส่วนร่วมของชุมชน และผู้ปกครอง เมื่อทางโรงเรียนจัดการประชุมผู้ปกครองในภาคการศึกษามีการชี้แจงผู้ปกครองเรื่องการป้องกันนักสูบบุหรี่ใหม่และการลดหรือเลิกของนักสูบบุหรี่เก่าได้รับความร่วมมือที่ดีแสดงว่าผู้ปกครองเห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน ส่วนชุมชนเมื่อทางโรงเรียนจัดกิจกรรมรณรงค์การไม่สูบบุหรี่ให้ความร่วมมือให้กำลังใจขบวนที่เดินผ่านและผู้นำชุมชนบางท่านเข้ามาเป็นคณะทำงานโรงเรียนปลอดบุหรี่ให้ด้วย

2.2.3.6 มีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนจะช่วยป้องกันการสูบบุหรี่ได้ ถ้าที่บ้านของนักเรียนไม่มีการสูบบุหรี่นักเรียนก็ไม่สูบบุหรี่ด้วย อย่างไรก็ตามการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อไม่ให้เกิดการสูบบุหรี่นั้นก็เป็นสิ่งสำคัญมาก การติดป้ายงดสูบบุหรี่จึงมีประโยชน์ กล้องวงจรปิดจะเป็นตัวช่วยในการสอดส่องดูแลพฤติกรรมนักเรียนได้ดีทีเดียว

2.3 การถอดบทเรียนกระบวนการดำเนินงานปลายน้ำ

หน่วยจัดการร่วม (Node) ศูนย์เรียนรู้สุขภาพะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีกระบวนการดำเนินงานปลายน้ำของโครงการโรงเรียนปลอดบุหรี่ ระหว่างเดือนตุลาคม 2562 – มีนาคม 2563 คือเป็นการสรุปผลการดำเนินงานของโครงการโรงเรียนปลอดบุหรี่โดยดำเนินการแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนปลอดบุหรี่ 7 มาตรการตามชุดความรู้เบื้องต้นสำหรับโรงเรียนปลอดบุหรี่ (STARTER PACK FOR SMOKE FREE SCHOOL) ได้มีการตรวจเยี่ยมโรงเรียนเพื่อติดตามผลงาน และมีการจัดเวทีถอดบทเรียนและสรุปโครงการ ในวันเสาร์ที่ 7 มีนาคม 2562 ณ โรงแรมอยุธยา ริเวอร์วิวเพลส ถนนอุทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในการถอดบทเรียนครั้งนี้ คณะผู้ดำเนินงานโครงการได้ตั้งคำถามกับผู้เข้าร่วมโครงการทุกพื้นที่เพื่อช่วยกันสรุปบทเรียนที่ได้จากการดำเนินงานโครงการโดยมีวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิประจำโครงการ คือ ดร.รัศมี ศรีนนท์ เป็นผู้นำการสรุปการเรียนรู้ของโรงเรียน และนางสาวอภิชา ศรีงามเป็นผู้บันทึกรายงานการประชุม โดยโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีทั้งหมด 6 โรงเรียน ซึ่งตัวแทนของโรงเรียนแต่ละโรงเรียนได้ร่วมกันสะท้อนคิดการดำเนินงาน

โครงการ พบว่า โรงเรียนต่างๆที่เข้าร่วมโครงการไม่พบผู้สูญหายใหม่ในโรงเรียน ผู้สูญหายเก่า ได้รับการดูแลช่วยเหลือไม่มีการสูญหายหรือในโรงเรียนสะท้อนว่า คณะทำงานในโครงการทุกคน สามารถขยายผลโครงการต่อได้ดี มีการนำความรู้จากชุดความรู้ไปใช้และแนะนำผู้อื่นได้ เป็น แนวปฏิบัติในโรงเรียนได้ดี แสดงว่าโครงการนี้มีความสำเร็จในการสร้างและขยายเครือข่าย (Networking and change agents) ในการดำเนินโครงการตามมาตรการในชุดความรู้ กอปร กับผู้บริหารโรงเรียนทุกโรงเรียนตระหนักถึงปัญหาสูญหายในโรงเรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนท่าน หนึ่งกล่าวไว้ “น้อง !!! ถ้าโรงเรียนไหน ผอ.ไม่เล่นด้วย อย่าไปทำเลย เสียเวลา เสียเงิน แล้วจะ พาลเสียความรู้สึก เพราะอำนาจการตัดสินใจและสั่งการอยู่ที่ ผอ. เขาก็รู้ทั้งนั้นแหละว่าเป็น โครงการที่ดี แต่ถ้าเขาไม่ทำ ใครจะไปบังคับเขา มีโครงการเข้ามาในโรงเรียนร้อยแปด เขาต้อง เลือกรับ ไม่ใช่ตะปัดตะบันทำ ระบบโรงเรียนมันเป็นอย่างนี้” และมีการกระจายองค์ความรู้ไปยัง โรงเรียนอื่นได้ ดังนี้

2.3.1 โรงเรียนบางบาลจัดทำกิจกรรมพี่สอนน้อง มีกิจกรรมพี่สอน น้อง โดยพี่โตจะสอนเรื่องพิษภัยบุหรี่กับน้อง จัดกิจกรรมชมรมดนตรีไทย จิตอาสาที่ช่วยน้อง ต่างโรงเรียนเป็นการขยายแนวร่วมไปยังโรงเรียนที่ใกล้เคียง ได้แก่ โรงเรียนวัดโบสถ์ มีครูและ แกนนำนักเรียนไปให้ความรู้เกี่ยวกับโทษพิษภัยของบุหรี่ เป็นการเตรียมความพร้อมนักเรียน ก่อนเข้าเรียน ซึ่งได้ผลดี สมาคมศิษย์เก่าสนับสนุน

2.3.2 โรงเรียนชุมชนป้อมเพชร อาจารย์ซึ่งเป็นคณะทำงานโรงเรียน ปลอดภัยไปเป็นวิทยากรให้กับโรงเรียนอื่น ๆ ได้ทำโครงการเพื่อนช่วยเพื่อนในการรณรงค์ไม่สู บุหรี่ สอดส่องดูแลและช่วยเหลือกัน มีสมาคมศิษย์เก่าสนับสนุน

2.3.3 โรงเรียนบางปะอิน “ราชานุเคราะห์๑” ทำงานร่วมกับชุมชน และสาธารณสุขจังหวัดในการรณรงค์การป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน โรงเรียนบางบาลการมี กิจกรรมร่วมกับชุมชน

2.3.4 โรงเรียนวัดพระขาว(ประชาชนุเคราะห์) จัดกิจกรรมชมรมการ เล่นดนตรีสากล กีฬา

2.3.5 โรงเรียนวัดสุคันธาราม (สุคันธวิทยาการ) จัดกิจกรรมชมรม การเล่นดนตรีไทย สากล ศิลปะ นาฏศิลป์

2.3.6 โรงเรียนเอกอโยธยา จัดกิจกรรมสร้างโมเดลคนดี ด้านต่าง ๆ นำผู้ปกครองมาร่วมกิจกรรมจัดกีฬาระหว่างโรงเรียน จัดวงการกุศล การผลิตสื่อการป้องกัน การเสพยาเสพติด

ในการถอดบทเรียนโครงการครั้งนี้ หน่วยจัดการร่วม (Node) ศูนย์เรียนรู้สุขภาพะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้มีการสอบถามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการต่อโครงการ โรงเรียนปลอดภัย ดังนี้ แสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการต่อโครงการโรงเรียนปลอดบุหรี่

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)	แปลผล
1.	มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน	4.60	0.50	ดีมาก
2.	มีการชี้แจงเผยแพร่ข้อมูลให้ความรู้รายละเอียดเกี่ยวกับโครงการแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง	4.45	0.51	ดี
3.	มีการยอมรับฟังความคิดเห็นเพื่อให้ประชาชนเกิดการยอมรับโครงการ	4.45	0.51	ดี
4.	มีการกำหนดกิจกรรมที่สอดคล้องและตอบสนองวัตถุประสงค์อย่างครบถ้วน	4.70	0.47	ดีมาก
5.	มีการจัดตั้งคณะทำงานติดตาม กำกับ ดูแล และรายงานความก้าวหน้าการดำเนินโครงการทุกระยะ	4.75	0.44	ดีมาก
6.	มีการกำหนดวิธีการบริหารโครงการโดยประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วม	4.60	0.50	ดีมาก
7.	มีระบบติดตามและรายงานความก้าวหน้าการดำเนินโครงการอย่างเป็นระบบและเข้าถึงข้อมูลได้	4.65	0.49	ดีมาก
8.	เป็นโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการและปัญหาของชุมชน	4.55	0.51	ดีมาก
9.	ได้รับการสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอและเหมาะสม	4.60	0.50	ดีมาก
10.	ความพึงพอใจในภาพรวมของโครงการ	4.65	0.49	ดีมาก
	รวม	4.65	0.49	ดีมาก

ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการต่อโครงการโรงเรียนปลอดบุหรี่โดยภาพรวม อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.65, SD=0.49) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า รายข้อที่มีค่าคะแนนความพึงพอใจสูงที่สุด คือ มีการจัดตั้งคณะทำงานติดตาม กำกับ ดูแล และรายงานความก้าวหน้าการดำเนินโครงการทุกระยะอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.75, SD=0.44) ส่วนรายข้อที่มีค่าคะแนนน้อยที่สุด คือ มีการชี้แจงเผยแพร่ข้อมูลให้ความรู้รายละเอียดเกี่ยวกับโครงการแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง และมีการยอมรับฟังความคิดเห็นเพื่อให้ประชาชนเกิดการยอมรับโครงการ อยู่ในระดับระดับดี ($\bar{X}$ = 4.45, SD=0.6)

อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาและการดำเนินงานโรงเรียนปลอดบุหรี่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งพบว่าโรงเรียนที่เป็นสถานศึกษาของรัฐบาลทั้ง 6 โรงเรียน มีการดำเนินการโรงเรียนสีขาวของกระทรวงศึกษาธิการอยู่แล้วภายใต้การดำเนินการของกระทรวงศึกษาธิการและโรงเรียนเอกชน 1 โรงเรียนก็มีกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดอยู่แล้ว (หน่วยจัดการร่วม (Node) ศูนย์

เรียนรู้สุขภาวะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2562) แสดงว่าทุกโรงเรียนมีการดำเนินงานเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดในโรงเรียนและภาพรวมขอทุกโรงเรียนเห็นความสำคัญเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ของเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มที่ชักจูงง่ายต้องการการเข้ากลุ่มและการยอมรับกับเพื่อน สอดคล้องกับปัจจัยที่นักเรียนมีพฤติกรรมการสูบบุหรี่คือการมีเพื่อนและครอบครัวที่มีพฤติกรรมสูบบุหรี่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็กที่มีความสามารถในการควบคุมตนเองต่ำ (low self-control) เพื่อนเป็นปัจจัยทางสังคมที่มีผลอย่างยิ่งต่อการสูบบุหรี่ โดยเพื่อนมีอิทธิพลต่อการสูบบุหรี่ทั้งทางตรงและทางอ้อม (Paek, H. J., & Gunther, A. C., 207) สอดคล้องคล้อยกับ ประกิต วาทีสารกิต การสูบบุหรี่ของวัยรุ่นยังเป็นสารเสพติด “ตั้งต้น” ที่นำไปสู่การติดสิ่งเสพติดอื่น ๆ ทั้งที่ ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย (ประกิต วาทีสารกิต, 25584) สอดคล้องกับการศึกษา ปิยพร วิเศษนครและคณะ ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจสูบบุหรี่ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พบว่าเป็นสาเหตุทางตรง ต่อความตั้งใจสูบบุหรี่ และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม การสูบบุหรี่เป็นสาเหตุทางอ้อมต่อความตั้งใจสูบบุหรี่โดยผ่านเจตคติต่อการสูบบุหรี่ (ปิยพร วิเศษนคร และคณะ, 2556) สอดคล้องกับการศึกษาของ วราพร ม่วงประถม และพรเทพ ฐัฒน ซึ่งศึกษาสภาพการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีอยุธยา เขต 1 (วราพร ม่วงประถม และพรเทพ ฐัฒน, 2558) พบว่า ภาพการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสถานศึกษามือถือประกอบสำคัญในการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย หลักการและแนวคิด ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารทั้งในด้านนโยบาย การขับเคลื่อนของบุคลากรหลัก และกระบวนการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาการ

2. การดำเนินงานโรงเรียนปลอดบุหรี่ตามชุดความรู้เบื้องต้นสำหรับโรงเรียนปลอดบุหรี่ (STARTER PACK FOR SMOKE FREE SCHOOL) ตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันตั้งแต่กระบวนการเรียนรู้ต้นน้ำคือการเรียนรู้ชุดเครื่องมือและการบริหารจัดการ กระบวนการเรียนรู้ กลางน้ำ คือการนำความรู้ที่ได้ศึกษาจากชุดความรู้ไปปฏิบัติแก้ปัญหาในโรงเรียน และกระบวนการเรียนรู้ปลายน้ำ คือการถอดบทเรียนประเมินผลโครงการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมทุกโรงเรียนมีการดำเนินงานได้สำเร็จลุล่วงตาม 7 มาตรการ สอดคล้องกับ ตามชุดความรู้เบื้องต้นสำหรับโรงเรียนปลอดบุหรี่(STARTER PACK FOR SMOKE FREE SCHOOL) (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2560) โดยให้ความร่วมมือจากผู้บริหารของโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครองเป็นอย่างดี และมีการนำ ชุมชนรอบๆโรงเรียนมาร่วมกิจกรรมซึ่งแต่จะมากเพียงใดขึ้นอยู่กับสถานที่ตั้งของโรงเรียนและสัมพันธ์ภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชน แต่อย่างไรก็ตามจากคำกล่าวผู้อำนวยการโรงเรียนท่านหนึ่งที่ว่า “น้อง !!! ถ้าโรงเรียนไหน ผอ.ไม่เล่นด้วย อย่าไปทำเลย เสียเวลา เสียเงิน แล้วจะพาลเสียความรู้สึก เพราะอำนาจการตัดสินใจและสั่งการอยู่ที่ ผอ. เขารู้ทั้งนั้นแหละว่าเป็น

โครงการที่ดี แต่ถ้าเขาไม่ทำ ใครจะไปบังคับเขา มีโครงการเข้ามาในโรงเรียนร้อยแปด เขาต้องเลือกทำ ไม่ใช่ตะบี้ตะบันทำ ระบบโรงเรียนมันเป็นอย่างนี้” (หน่วยจัดการร่วม (Node) ศูนย์เรียนรู้สู่สถานะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2563) จะเห็นได้ว่าผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในโรงเรียนมีส่วนผลักดันให้โครงการสำเร็จลุล่วงสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำสูงคือกุญแจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาที่ยั่งยืน (กรรณิกา เรตมอนด์, 2559) และจากการทำงานของโครงการจะเห็นการร่วมแรงร่วมใจในการทำงานของครูในโรงเรียนก็มีส่วนร่วมให้เกิดความสำเร็จของโครงการสอดคล้องกับคำกล่าวของ ลำเทียน เผ่าอาจ ที่ว่าการทำงานเป็นทีมจะช่วยให้เกิดความสำเร็จในงานซึ่งต้องมีปฏิสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเพื่อนมนุษย์ส่งเสริมและพัฒนากันอยู่เสมอเพื่อให้สมาชิกและทีมมีศักยภาพและมีความพร้อมในการทำงานเป็นทีมให้ประสบความสำเร็จ (ลำเทียน เผ่าอาจ, 2559) ส่วนของสื่อที่ใช้ในการดำเนินงานควรมีการพัฒนาและจัดทำสื่อเป็น Application เพื่อง่ายต่อการเข้าถึงสอดคล้องกับคำกล่าวของ อุทัย ดุลยเกษม ที่ว่าสื่อการสอนนั้นต้องเข้าใจผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนกระหายใคร่รู้ (อุทัย ดุลยเกษม, 2560)

และนอกจากนี้การดำเนินงานที่มีกระบวนการวิจัยในชุมชนซึ่งในโครงการเป็นชุมชนของโรงเรียนและมีชุมชนรอบๆโรงเรียนเข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการรณรงเรียนปลอดภัยบุรีเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถช่วยให้การดำเนินโครงการประสบความสำเร็จสอดคล้องกับคำกล่าวของ อุทัย ดุลยเกษม ที่ว่าการวิจัยเป็นสิ่งที่ชาวบ้านหรือสมาชิกส่วนใหญ่ของชุมชนท้องถิ่นไม่มีความคุ้นเคยหรือไม่มีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะในการทำวิจัยไม่เพียงพอ ดังนั้นโรงเรียนต้องได้รับการส่งเสริมในการดำเนินการโรงเรียนปลอดภัยบุรีอย่างต่อเนื่อง (อุทัย ดุลยเกษม, 2563)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยการถอดบทเรียนโครงการโรงเรียนปลอดภัยบุรี พบว่า การดำเนินการประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจหรืออยู่ในระดับดี แม้ว่าบางโรงเรียนอาจจะปัญหาในการดำเนินการตามมาตรการบางมาตรการในระยะเริ่มต้น แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินงานก็สำเร็จลุล่วงไปได้ทั้ง 7 มาตรการ ประเด็นที่น่าสนใจและอาจจะต้องการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการคือการให้ความรู้โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการเกี่ยวกับการวิจัย กระบวนการวิจัย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปรผลข้อมูลและการวิจัย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอย่างมากในการที่จะทำให้โครงการประสบความสำเร็จมากขึ้นกล่าวคือ Node จังหวัดพระนครศรีอยุธยาต้องเสริมสร้างกระบวนการวิจัยในโรงเรียนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ดังนั้น บทบาทและความรับผิดชอบของ NODE คือการส่งเสริม สนับสนุนและช่วยเหลือครูในโรงเรียนและชาวบ้านในชุมชนในการแก้ปัญหาการบริโภคยาสูบของเยาวชน กอปรกับการที่ผู้บริหารสูงสุดให้ความสำคัญกับโครงการและมี การร่วมแรงร่วมใจกันระหว่างครูในโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง

ผู้นำท้องถิ่นและชุมชนจะทำให้การแก้ปัญหายาเสพติดให้หมดไปจากโรงเรียนได้โดยช่วยเหลือผู้สูบบุหรี่เก่า ค้นหาและป้องกันผู้สูบบุหรี่ใหม่ ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ว่าควรมีการส่งเสริมให้โรงเรียนมีการนำแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนปลอดบุหรี่ 7 มาตรการตามชุดความรู้เบื้องต้นสำหรับโรงเรียนปลอดบุหรี่ (STARTER PACK FOR SMOKE FREE SCHOOL) ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ไปใช้ในการดำเนินการร่วมกับโครงการโรงเรียนสีขาวของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อเป็นการสูบบุหรี่ในเยาวชนและช่วยการป้องกันการติดยาเสพติดชนิดอื่นด้วย และควรมีการขยายเครือข่ายการแก้ปัญหาเรื่องบุหรี่ร่วมกับชุมชนโดยรอบๆโรงเรียนมากขึ้นเพื่อจะได้มีแนวร่วมในการดำเนินการป้องกันการสูบบุหรี่ในเยาวชนที่ยั่งยืนและควรมีการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันการสูบบุหรี่ในเยาวชน

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิกา เรตมอนด์. (2559). ตัวบ่งชี้ที่ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ประกิต วาทีสารธกกิจ. (25584). การสูบบุหรี่กับสุขภาพปากและฟันของคุณ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิธรรมรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่.
- ปิยพร วิเศษนคร และคณะ. (2556). การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจสูบบุหรี่ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ. วิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา, 11(1), 89-101.
- ลำเทียน เผ่าอาจ. (2559). การทำงานเป็นทีมของข้าราชการครูในโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอเมืองตราด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วราพร ม่วงประถม และพรเทพ รุ่งแผน. (2558). การศึกษาการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1. วารสารวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 10(2), 47-55.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2560). ชุดความรู้เบื้องต้นสำหรับโรงเรียนปลอดบุหรี่ (STARTER PACK FOR SMOKE FREE SCHOOL). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิธรรมรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่.
- หน่วยจัดการร่วม (Node) ศูนย์เรียนรู้สุขภาพะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2562). การถอดบทเรียนและติดตามความก้าวหน้าโครงการโรงเรียนปลอดบุหรี่ ครั้งที่ 1. จังหวัด

- พระนครศรีอยุธยา: หน่วยจัดการร่วม (Node) ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
- หน่วยจัดการร่วม (Node) ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2563). การถอดบทเรียนและติดตามความก้าวหน้าโครงการโรงเรียนปลอดภัย (ครั้งที่ 2). จังหวัดพระนครศรีอยุธยา: หน่วยจัดการร่วม (Node) ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
- อุทัย ดุลยเกษม. (2560). กรองความคิดด้านการศึกษาลดชีวิตในสังคมไทยยุค 4.0. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อุทัย ดุลยเกษม. (2563). สาระของการวิจัย (The Essence of Research). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Paek, H. J., & Gunther, A. C. (2007). How Peer Proximity Moderates Indirect Media Influence on Adolescent Smoking. *Communication Research*, 34(4), 407-432.